

De Freelance Boswachter

Voor natuur-consultancy en publieksvoorlichting

*Uitwerking LO10: 'Een vierkante meter natuur'
Martine Dubois, De freelance boswachter*

Van idee tot projectvoorstel: **'Een vierkante meter natuur'. Natuur dichtbij mensen, vóór mensen, dóór mensen.**

De Freelance Boswachter
Martine Dubois
Wendakker 9, 8256 BN, Biddinghuizen
06-15258598, martine.dubois@defreelanceboswachter.nl
www.defreelanceboswachter.nl
Bankgegevens IBAN: NL03 RABO 01782.89.590 t.a.v. M.J. Dubois
KvK 57048088/ btw-nummer NL174620226B01

Colofon

Auteur: Martine Dubois, De freelance boswachter

Fotografie: Google

Vormgeving: Martine Dubois

Datum: augustus 2014

Contactadres: martine.dubois@defreelanceboswachter.nl

Inspiratiebron: Provincie Flevoland, programma Nieuw Natuur Flevoland

Copyright ©

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, elektronisch of op welke wijze dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de auteurs.

Inhoudsopgaven

Voorwoord.....	4
Hoofdstuk 1: Inleiding.....	5
Hoofdstuk 2: Projectvoorstel ‘Een vierkante meter natuur’	6
Hoofdstuk 3: De meetlat langs ‘Een vierkante meter’	10
Hoofdstuk 4: Steun van programma Nieuwe Natuur Flevoland.....	13

Voorwoord

Het was in het najaar van 2013 dat mijn oog viel op een klein berichtje in de plaatselijke krant. De Provincie Flevoland nodigt iedereen uit een idee in te leveren voor Nieuwe Natuur in Flevoland.

Natuur is helemaal mijn ding, dus ik klom in de pen. Want ik heb een zorg. Zorg over al die mensen die natuur iets saais vinden, een stoffig museum dat veel geld en ruimte kost. Want wat missen deze mensen veel! Natuur maakt je gelukkig en verrijkt je leven zonder dat je het door hebt. We zijn als mensen onlosmakelijk met de natuur verbonden.

Naast de grote indrukwekkende natuur is er de alledaagse, 'gewone' natuur die je elk moment van de dag kunt tegenkomen en juist die dagelijkse ontmoeting maakt je zo gelukkig. Daarvoor moet je natuur wel eerst leren zien.

Met deze missie greep ik mijn kans om mijn -misschien onorthodoxe - ideeën over toekomstige natuur de wereld c.q. Flevoland in te sturen.

Martine Dubois, augustus 2014

Hoofdstuk 1: Inleiding

In dit projectvoorstel wordt het idee voor een 'Vierkante meter natuur' verder uitgewerkt voor het Programma Nieuwe Natuur Flevoland. Van idee naar projectvoorstel.

Het projectinitiatief 'Vierkante meter natuur' is als een idee begonnen en ondertussen uitgegroeid tot een concept waarvoor serieuze belangstelling is getoond door een grondeigenaar.

In de afgelopen maanden is het projectidee gegroeid en bijgesteld. De belangrijkste drijfveer blijft: mensen in contact brengen met de natuur, mensen en natuur verbinden. Het project is mede gegroeid door inspirerende gesprekken die ik heb gevoerd met verschillende mensen. Ik heb gesproken met Albert de Graaf en Hedwig Boerrigter van Provincie Flevoland; Dinand Ekkel, lector Natuurlijk en gezond samenleven; Frans Meijer, Gemeente Almere; Gertjan van Tilburg; Martin Jansen, directeur Het Flevolandschap en Leo Boonkamp, hoofd terreinbeheer Het Flevolandschap.

Voor het project is natuurlijk gezocht naar samenwerking met terreineigenaren en andere initiatiefnemers. Er zijn contacten geweest met Theatergroep Groengras ZFL21; Orde van Oranje Nassau bos LO04/ Luierpark LO03; Kamers en suite LO13; Staatsbosbeheer; Het Flevolandschap.

Het voorstel belicht eerst het projectvoorstel met alle in's en out's in hoofdstuk 2. In hoofdstuk 3 wordt de meetlat langs 'Een vierkante meter gelegd'. Daarna volgt het hoofdstuk met concreet de vraag wat het project nodig heeft aan steun van het programma Nieuwe Natuur.

Hoofdstuk 2: Projectvoorstel 'Een vierkante meter natuur'

De belangrijke drijfveer van het projectidee is mensen in contact brengen met de natuur. De natuur zo dicht mogelijk bij mensen brengen en mensen zo dicht mogelijk bij de natuur.

Voor de gezondheid en het welbevinden van de mens zijn groen en natuur in de leefomgeving essentieel. Onderzoeken tonen aan dat mensen en kinderen die groen en natuur in hun directe leefomgeving hebben, beter presteren op werk en school; meer concentratie hebben; meer fantasie hebben; creatiever zijn; meer bewegen; sneller genezen en meer zelfvertrouwen hebben. Dat gun je toch iedereen. Natuur geeft meerwaarde aan je leven.

De gedachte achter het projectidee 'Een vierkante meter natuur' is om mensen, organisaties of bedrijven de kans te bieden een stuk natuur te pachten c.q. te lenen. Het stuk natuur wordt voor een bepaalde tijd in gebruik gegeven door de grondeigenaar aan een deelnemer(s). Dit stuk natuur mag daadwerkelijk worden gebruikt en beheerd naar eigen natuurinzicht. Mensen krijgen zo de kans om vanuit hun eigen drijfveren hun natuur-hart te volgen. Bijvoorbeeld: speel-natuur, lezen-op-een-bankje-natuur, honden-natuur, school-natuur en ook egel-natuur, vlinder-natuur, amfibieën-natuur zijn één van de vele mogelijkheden.

De verschillen tussen mensen leiden tot een diversiteit aan kleinschalige natuur met een hoge belevingswaarde. Mensen geven hun eigen invulling aan de natuur, het is 'hun' natuur geworden. Deze natuur zal waarschijnlijk geen ecologische 'hoogstandjes' bewerkstelligen, maar wel de biodiversiteit vergroten en de Flevolandse natuur een 'boost' geven.

De praktijk

Met steun van de Provincie kan het gebiedje naar eigen inzicht door de deelnemers worden ingericht. Mensen mogen het gebiedje beheren en gebruiken zo als zij goeddunken, zolang de natuur de maatstaf blijft. Er zal er op worden toegezien dat mensen het echt als natuurgebied inrichten en beheren. Er wordt een pachtcontract opgesteld waarbij de afspraken worden vastgelegd met de pachters en grondeigenaar. Dit om te waarborgen dat het gepachte echt als natuur wordt beheert en niet als moestuin. Deze afspraken en regels zullen nog verder moeten worden gedefinieerd gedurende het project. Het stuk natuur wordt om niet in gebruik gegeven aan de pachters, dit om zo de drempel zo laag mogelijk te houden voor mensen en organisaties om in te stappen.

De stukjes 'volkstuin-natuur' komen naast elkaar te liggen. Deze worden niet gemarkeerd door hekken, slechts door paaltjes op een paar strategische punten en hoeken van het te pachten gebied. Zo blijft het visueel één groot gebied. De grootte van de stukken natuur mogen verschillen. Een groep mensen kan immers een groter stuk beheren dan een individu. Stukken natuur worden 'in pacht uitgegeven' vanaf 2.000m² en meer. Deze minimale afmeting is goed te overzien, maar er is nog voldoende ruimte voor een poeltje of ander landschapselement. Deze pacht-natuur ligt bij elkaar, tegen elkaar aan. Dat versterkt het sociale effect op de deelnemers en kunnen mensen evt. gezamenlijk beheerwerk uitvoeren. Ook in ecologisch opzicht is het interessant, omdat er een lappendeken aan natuurgebiedjes

naast elkaar komt te liggen die zo één robuust geheel vormt. Voor de terreineigenaar biedt het ook praktische voordelen als de gebieden bij elkaar liggen.

Voor deze 'mini(n)atuurgebiedjes' geldt een 'light' versie van regels die normaliter voor natuurgebieden gelden. Mensen mogen bijvoorbeeld geen tuinhuisjes neerzetten of muziek draaien. Wel mogen ze na zonsondergang aanwezig zijn en natuurlijk buiten de paden lopen. Dagkamperen is toegestaan, maar geen gesleutel aan motorvoertuigen bijvoorbeeld. Jacht is niet toegestaan, maar honden hoeven op het eigen deel niet aangelijnd te worden. Deze regels zullen nog nader worden uitgewerkt. Ook voor het beheer zullen regels komen. Te denken valt aan het verwerken van takken en ander afval tot een broeihuop in een hoekje van het terrein.

De doelgroep voor dit project is breed. Het kan om individuele burgers gaan, maar vooral ook zorginstellingen, bedrijven, scholen, verenigingen en buurtverenigingen kunnen participeren. In Nederland zijn meer projecten bekend die op dit project lijken. Bedrijven die natuur adopteren en onderhouden om zo hun bedrijf een groene uitstraling te geven (bijvoorbeeld Kinderdagverblijf 'Het Boshuis' in Baarn). In verschillende steden zijn overhoekjes door buurtbewoners succesvol geadopteerd (bijvoorbeeld het Postzegelpark, Amersfoort). Het maakt niet uit hoe mensen met de natuur in aanraking komen, als het maar gebeurt.

Locatie en grondeigenaar

Het projectidee 'Een vierkante meter natuur' is makkelijk, kleinschalig en inpasbaar, waardoor het kan worden ingezet op verschillende locaties: stadsranden, stadsparken, openbaar groen, nieuwe natuur, bestaande natuur, enz. Daarbij vergt het project maar een klein budget.

Natuurgebieden grenzend aan stadsranden zijn bij uitstek geschikt. Zo dicht bij de mensen kan het maximaal beleefbare natuur worden. In het Programma Nieuwe Natuur Flevoland zijn verschillende projectideeën aangedragen die grenzen aan de stad.

Het Flevolandschap is geïnteresseerd in het projectidee 'Een vierkante meter natuur', zo bleek tijdens een leuk en inspirerend gesprek met Martin Jansen en Leo Boonkamp op 23 juni jl. De organisatie voelt zich aangesproken door de achterliggende gedachte van 'mentaal eigenaarschap' en wil graag burgers meer betrekken bij haar gebieden en betrokkenheid stimuleren bij de burgers die aan de randen van hun gebied wonen.

Het Flevolandschap heeft twee ideeën ingeleverd bij programma Nieuwe Natuur Flevoland waarbij het projectidee 'Een vierkante meter natuur' goed kan worden ingepast. Het 'Noorderwold' (ZFL 24) en 'De gouden rand' van Pampushout (ZFL 23). Het 'Noorderwold' ligt in de kruising tussen de A6 en A27, ter hoogte van Almere Buiten. 'De gouden rand' ligt om Pampushout in Almere. In deze gebieden ontstaat op termijn mogelijkheden voor het invoegen van 'Een vierkante meter natuur'.

ZFL23

ZFL24

Daarnaast is Het Flevolandschap geïnteresseerd om het projectidee 'Een vierkante meter natuur' in te zetten in bestaande stadsranden-natuur. Dit kan mogelijk op kortere termijn al worden gestart. Met slechts een kleine investering kunnen bestaande randen die grenzen aan de steden, geschikt worden gemaakt voor deze 'pacht-natuur' en krijgen nog meer mensen de kans om hun leefomgeving te verbijzonderen.

Het Flevolandschap heeft een twee gebieden in gedachte die met een kwaliteitsimpuls van het programma Nieuwe Natuur geschikt kunnen worden gemaakt voor 'Een vierkante meter natuur': het Larservaartbos bij Lelystad en Het Flevohout dat vrijwel direct aan Lelystad grenst.

Voor de vier genoemde gebieden hebben twee gebieden al bestemming natuur. De andere twee gebieden -als onderdeel van het projectidee van Het Flevolandschap- zal waarschijnlijk nog een bestemming natuur moeten krijgen.

Larservaartbos

Flevohout

Type natuur

In 'Een vierkante meter natuur' kan aan verschillende natuurtypes worden gedacht voor de inrichting. Halfopen water met natuurvriendelijke oevers, een vlinder- en bloemenparadijs met bloemrijk grasland, bos met besdragende struiken voor vogels of een poeltje voor kikkers en waterinsecten. Daarnaast kunnen landschapselementen worden gebruikt voor het maken van compartimenten die ook een ecologisch toegevoegde waarde geven. Te denken valt aan een houtwal of elsensingel die ook als hakhoutbosje kan functioneren. Takkenrillen zijn eenvoudig te maken en geven veel meerwaarde voor kleine zoogdieren. Broeihopen zijn nuttig voor slangen. Als leuke toevoeging kunnen hutten of kan meubilair van wilgentenen worden gemaakt.

Hoofdstuk 3: De meetlat langs 'Een vierkante meter'

Belevingswaarde: In welke mate levert 'Een vierkante meter natuur' beleefbare, functionele en inpasbare natuur op?

- Het projectidee kan in veel verschillende gebieden, van verschillende omvang, met verschillende grondeigenaren en deelnemers worden toegepast. Het kan zelfs worden toegepast op groenstroken in het buitengebied of het openbaar groen in de stad.
- Het is maximaal beleefbaar, want het is 'eigen' natuur en je fietst er langs op weg naar je werk.
- Het is functioneel, want natuur dichtbij huis. En natuur is altijd functioneel want het geeft biodiversiteit, vangt water op en is goed voor emotioneel welbevinden van de mensen.

Belevingswaarde: In welke mate heeft 'Een vierkante meter natuur' waarde voor dagrecreatie of verblijfsrecreatie of biedt het kansen voor economische ontwikkeling?

- Zorginstellingen, kinderdagverblijven en vergelijkbare bedrijven behalen voordeel door natuurbeleving in te zetten in hun therapieën en programma's en geven zo hun bedrijf een groene uitstraling.
- Een economisch inverdieneffect c.q. vergoeding zit voor de grondeigenaren in de inzet van en betrokkenheid van mensen bij het onderhoud van stukjes natuur.
- De natuur wordt in algemene zin effectief ingezet in de zin van het ontwikkelen van meer zelfvertrouwen, creativiteit, dagbesteding voor kinderen en mensen.

Belevingswaarde: Hoe groot is de afstand van 'Een vierkante meter natuur' tot stedelijk gebied of grote toeristische voorzieningen?

- De afstand is zeer klein tot nul doordat de projectgebiedjes tegen de stad aan liggen (of evt. er in).

Ecologische waarde: In welke mate draagt 'Een vierkante meter natuur' bij aan de versterking van de EHS, het bereiken van internationale natuurdoelstelling, het bevorderen van de biodiversiteit en/of het robuuster maken van de Flevolandse natuur?

- Het draagt bij aan versterking van de EHS op een indirecte manier, doordat de natuurgebiedjes in de randen van natuurgebieden als 'haarvat-verbindingen' dienen.
- Het versterkt de robuustheid. Door intensiever beheer met meer variatie in natuurtypes ontstaat een grotere biodiversiteit.

Ecologische waarde: In welke mate draagt 'Een vierkante meter natuur' bij aan de realisatie van het Flevolandse natuurbeleid, dat de komende maanden herijkt wordt?

- Het project vindt zijn aanleiding en oorsprong in het Flevolandse programma Nieuwe Natuur. Het maakt de provincie natuurrijker, vergroot de attractiviteit van het gebied als woon- en werkmilieu, past in de succesvolle formule van het particulier opdrachtgeverschap zoals dat uit de stedenbouw in Flevoland bekend is geworden en is vooral weer een uitdrukking van onze pioniersmentaliteit.

Ecologische waarde: In welke mate en op welke wijze worden met 'Een vierkante meter natuur' bestaande natuurcompensatieverplichtingen ingevuld?

- Waarschijnlijk kan 'Een vierkante meter natuur' niet substantieel bijdragen in de natuurcompensatie.

Multiplieur: In welke mate is sprake van een multiplieur op de vanuit het programma in te zetten hectares? Dit kan gaan om extra hectares, maar ook om extra financiële ruimte voor inrichting?

- 'Een vierkante meter' kan een succesformule blijken te zijn. Als het concept voldoende aantrekkelijk werkt, zijn de inverdieneffecten interessant.

Multiplieur: In welke mate draagt 'Een vierkante meter natuur' naast natuurwaarde ook bij aan de integrale ontwikkeling van ook andere beleidsterreinen zoals landbouw, recreatie, water en natuur?

- Het draagt bij aan recreatie in de randen van natuurgebieden. Natuurlijk kunnen in de toekomst andere 'grootgrondbezitters' zoals de agrarische sector ook partners worden.

Zekerheid: In welke mate is sprake van maatschappelijke betrokkenheid bij en maatschappelijke draagvlak voor 'Een vierkante meter natuur'?

- In Nederland zijn meer projecten bekend die op dit project lijken. Bedrijven die natuur adopteren en onderhouden om zo hun bedrijf een groene uitstraling te geven (al genoemd: Kinderdagverblijf 'Het Boshuis' in Baarn of zorginstellingen). In verschillende steden zijn overhoekjes door buurtbewoners succesvol geadopteerd (Postzegelpark, Amersfoort). Het projectidee is gebaseerd op de vooronderstelling dat het maatschappelijke draagvlak c.q. de maatschappelijke betrokkenheid voor het projectidee groot is. Maar we moeten vanzelfsprekend eerst enthousiasmeren en experimenteren.
- Het Flevolandschap omarmt het idee bij voldoende animo om kleinschalig in te zetten.

Zekerheid: Hoe zeker is het dat 'Een vierkante meter natuur' binnen vijf jaar kan worden uitgevoerd?

- Met hulp van de Provincie kan het project zeker worden uitgevoerd. Doordat het project of wordt uitgevoerd in al bestaande natuurgebieden van Het Flevolandschap of 'meelift' met de projecten van Het Flevolandschap.

Zekerheid: In welke mate is 'Een vierkante meter natuur' faseerbaar of aanpasbaar indien een onderdeel niet uitvoerbaar blijkt te zijn?

- Het project is van zichzelf faseerbaar omdat er niet met een grote groep deelnemers hoeft te worden gestart. Het begint klein met een inzet op 5 a 10 deelnemers en een grote van 2 ha. Mocht het project goed lopen kan dit naar gelang de vraag worden uitgebreid en de 'lappendeken' aan natuurgebiedjes steeds groter worden.

Zekerheid: In welke mate is sprake van juridische of financiële risico's of onzekerheden in 'Een vierkante meter natuur' en hoe hiermee wordt omgegaan?

- Het risico bestaat dat deelnemers afhaken. Het beheer komt dan weer bij de terreineigenaar terecht. Een oplossing is het terrein zo in te richten dat het ook met minder intensief beheer kan worden onderhouden door de eigenaar.
- Financieel is het nadeel dat er blijvend mensuren/kosten moeten worden gemaakt door de eigenaar voor het in gebruik geven van de gronden (zowel administratief als praktisch). Hiervoor zou een budget kunnen worden gereserveerd vanuit het programma Nieuwe Natuur.
- Financieel zijn er verder weinig nadelen aan dit project, omdat ook het startbudget niet heel groot hoeft te zijn. Kosten behelzen het werven deelnemers, inrichtingskosten en/ of kwaliteitsimpuls gebied, begeleiding deelnemers en nazorg.

Hoofdstuk 4: Steun van programma Nieuwe Natuur Flevoland

Om het project daadwerkelijk uit te voeren is de vraag aan Programma Nieuwe Natuur Flevoland om de proces-, inrichtings- en exploitatiekosten te betalen voor de vier genoemde gebieden. Het voorstel is om voor elk gebied het kleinschalig op te zetten en voor elk genoemd gebied twee hectare in te richten voor 'Een vierkante meter natuur'. Er zouden dan tussen de vijf en tien deelnemers per gebied kunnen deelnemen.

Proces- en inrichtingskosten

In de onderstaande tabel staan de investeringen voor het project "een vierkante meter natuur".

Investeringen				
Proceskosten inrichting	90	dagen	€ 760,00	€ 68.400
Opruimwerkzaamheden			€ 2.000,00	€ 2.000
Inrichtingskosten en plantmateriaal	80.000	m2	€ 1,00	€ 80.000
Onvoorzien		10%		€ 15.040
Totaal				€ 165.440

Hierbij zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- De proceskosten bestaan uit totaal circa 90 dagen. Dit is voor alle vier de gebieden samen (mensen). Gerekend is met een gemiddeld tarief voor een procesbegeleider/ontwerper.
- De werkzaamheden omvatten:
 - vooronderzoek, voorbeeldprojecten bezoeken;
 - communicatie/ presentatie pers, radio en tv;
 - werving deelnemers, begeleiding/advies geven, gesprekken voeren;
 - ontwerpen inrichting terreinen/ ontwerpatelier voor de vier gebieden met deelnemers;
 - administratiekosten.
- Opruimwerkzaamheden: oude beplanting, beworteling, e.d. afvoeren
- Inrichtingskosten en plantmateriaal gebaseerd op een eenheidsprijs per m2. Er wordt vanuit gegaan dat ook de deelnemers een rol zullen spelen bij de inrichting van het gebied. Er is geen rekening gehouden met aan- en afvoer van grond. De werkzaamheden omvatten:
 - maatregelen voor de aanleg van landschapselementen;
 - uitzetten; grondverzet;
 - plantmateriaal en zaai; zaad;
 - overige maatregelen noodzakelijk voor inrichting.
- Onvoorzien 10%.

Exploitatie

In de onderstaande tabel staan de jaarlijkse kosten van beheer en begeleiding. Er is uitgegaan dat Het Flevolandschap het beheer voert.

Exploitatie				
Contractbeheer	40	contracten		€ 500
Toezicht				€ 2.000
Communicatie				€ 2.500
Zakelijke kosten				€ 5.000
Totaal				€ 10.000

De daadwerkelijke beheer- en onderhoudswerkzaamheden in het gebied worden door de deelnemers verricht en zijn dus niet voor rekening van de beheerorganisatie.

Bij het bepalen van de beheerkosten zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Contractbeheer. De deelnemers krijgen een pachtcontract, maar er hoeven geen pachtgelden te worden voldaan.
- Toezicht. Er moet met een zekere regelmaat gecontroleerd worden of de deelnemers zich aan hun contractverplichtingen houden.
- Communicatie. Er zal met de deelnemers gecommuniceerd worden, bijv. via informatiebijeenkomsten, een website en sociale media.
- Zakelijke kosten. Kosten die de organisatie maakt om te blijven bestaan. Gedacht kan hierbij worden aan kosten van administratie, bank, accountant etc.

Financiële afhandeling

Bij honorering van het project is er een sterke voorkeur om de financiële afwikkeling niet via de projectindieners te laten verlopen maar via Het Flevolandschap.